формування компетентностей, необхідних для підготовки до самостійної наукової роботи.

3. Концентрація в Інституті науковців із різною спеціалізацією, які працюють за взаємопов'язаними дослідницькими напрямами, розширює можливості міждисциплінарного добору науковців за тематикою конкретного дисертаційного дослідження, що створює сприятливі передумови для формування складу разових спеціалізованих вчених рад відповідно до вимог постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

DOI https://doi.org/10.36059/978-966-397-668-6-11

МЕДИКО-БІОЛОГІЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У СФЕРІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ НА РІЗНИХ РІВНЯХ СИСТЕМИ ФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Жиденко А. О.
доктор біологічних наук,
професор кафедри біології,
професор кафедри біологічних основ фізичного виховання і спорту,
Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка
м. Чернігів, Україна

Паперник В. В.
кандидат біологічних наук,
доцент кафедри екології географії та природокористування,
Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка
м. Чернігів, Україна

Фахівці з фізичної терапії та ерготерапії потребують різноманітних фізичних вправ для складання реабілітаційних програм, що є ключовим компонентом відновлення рухових і функціональних можливостей пацієнтів після поранень, неврологічних та ортопедичних порушень. У зв'язку з наслідками війни в Україні постають нові виклики у підготовці наукових і науково-педагогічних кадрів факультетів фізичного виховання [1, с. 15]. Виникає парадокс: найбільш компетентними в побудові тренувань, визначенні кількості та якості фізичних вправ є фахівці з фізичного виховання та спорту закладів вищої освіти (ЗВО). Проте, як правильно визначили державні органи, готувати фахівців з фізичної терапії, ерготерапії (в межах єдиної

регульованої спеціальності 227 «Терапія та реабілітація»), а також суміжного напряму фізичної та реабілітаційної медицини, мають заклади, що забезпечують підготовку кадрів для сфери охорони здоров'я. До Постанови КМУ № 266 від 29.04.2015 р. (із системними змінами, зокрема Постановою КМУ № 1021 від 30.08.2024 р.) багато ЗВО фізкультурного спрямування навчали фахівців із фізичної реабілітації. Це було можливо до Наказу МОН України від 26.01.2015 № 47 «Про особливості формування навчальних планів на 2015/2016 навчальний рік» та «Роз'яснення та рекомендації щодо реалізації …» цього наказу від 13.03.2015 № 1/9-126 про обмеження кількості навчальних дисциплін до 8 у кожному семестрі. На жаль, більшість скорочень стосувалися циклу медико-біологічних дисциплін. Наприклад, для Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка (НУЧК), їх кількість стала складати всього 15,0% від загальної кількості курсів [2, с.171]. В українському сьогоденні сформована нагальна необхідність зміни структури допомоги людям з обмеженнями життєдіяльності. Послуги фізичних терапевтів та ерготерапевтів надаються населенню у випадках, коли рух і функціональна спроможність людини послаблені або втрачені внаслідок поранення, перенесеної травми, болю, хвороби, розладів, чи старіння. Відмінність між ними полягає в тому, що ерготерапевт зосереджується на поліпшенні щоденної діяльності (самообслуговування, одягання, приготування їжі, водіння, дозвілля, рекреація, трудові навички), тоді як фізичний терапевт – на специфічному поліпшенні руху й функцій тіла. Інакше кажучи, фізичний терапевт займається механікою людського тіла та відновленням його функцій, а ерготерапевт допомагає з реінтеграцією в повноцінне суспільне життя [3]. За такої ситуації особлива увага має приділятися наявності в освітніх програмах (ОП) медико-біологічних дисциплін. На жаль, аналіз ОП бакалаврів спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» Національного університету фізичного виховання і спорту (НУФВС) України та НУЧК імені Т.Г. Шевченка показав незадовільне співвідношення дисциплін медико-біологічного циклу 24,0% проти 14,3% відповідно [4, с. 144]. Випускник бакалаврату, який мав таку низьку питому вагу медико-біологічного циклу (14,3%), не зможе успішно скласти вступні випробування до магістратури інших ЗВО, які мають ліцензію на підготовку за медичними спеціальностями. Крім того, освітня програма магістрів НУЧК імені Т.Г. Шевченка взагалі не передбачала медико–біологічних дисциплін [5, с. 146]. Існує глибокий міжгалузевий парадокс: фахівці спеціальності А4.11 «Середня освіта (Фізична культура)» мають фундаментальні, найкращі на ринку знання з біомеханіки рухів, теорії та методики побудови тренувального процесу, точного дозування обсягу й інтенсивності фізичних вправ. Проте, володіючи інструментом ідеальної побудови руху для умовно здорової людини, вони юридично та клінічно не мають права працювати в

системі медичної реабілітації. Причина полягає в принциповій відмінності між педагогічним та клінічним мисленням. Знання біомеханіки тренувань учителем спрямоване на розвиток та оптимізацію резервних можливостей організму, тоді як медична реабілітація вимагає знань про патофізіологію хвороби або травми. Без належної клінічної підготовки фахівець з фізичного виховання не здатний безпечно й ефективно використовувати фізичну вправу як «лікарський засіб» в умовах патологічно зміненого організму пацієнта.

Мета дослідження: проаналізувати та запропонувати перелік медико-біологічних дисциплін як доповнення до ОП для кращої підготовки фахівців спеціальності А7 «Фізична культура і спорт» та А4.11 Середня освіта (Фізична культура), що дозволить випускникам успішно вступати до магістратури спеціальністю 227 «Терапія та реабілітація» («Фізична реабілітація») и отримати кваліфікацію асистента фізичного терапевта чи ерготерапевта після проходження цільового стажування.

Для бакалаврату спеціальності А7 «Фізична культура і спорт», що спрямована на підготовку тренерів із можливістю подальшого навчання в магістратурі за напрямом фізкультурно-спортивної (неклінічної) реабілітації, пропонується цикл медико-біологічних дисциплін, орієнтований на вивчення резервних можливостей здорового організму, адаптацію до екстремальних навантажень і відновлення спортсменів. Базовою комплексною дисципліною має стати курс «Медико-біологічне забезпечення фізичної культури та спорту». Для лікарського контролю у спорті та діагностики перетренованості пропонується курс «Спортивна медицина та спортивна морфологія». Вивчення механізмів енергозабезпечення м’язової діяльності та адаптації систем організму до фізичних навантажень різної інтенсивності забезпечить дисципліна «Фізіологія рухової активності». Розуміння молекулярних процесів під час тренувань, біохімічних маркерів втоми й відновлення за аналізами крові, а також питань метаболізму та раціонального харчування для оптимізації маси тіла забезпечать курси «Біохімічний контроль у спорті», «Спортивна дієтологія та нутриціологія».

Для бакалаврату спеціальності А4.11 «Середня освіта (Фізична культура)» (спеціалізація «Фітнес і рекреація») доцільно впровадити такі курси: «Медико-біологічні основи рекреаційно-оздоровчої активності» – як базову інтегральну дисципліну для вивчення впливу регулярного фітнесу на серцево-судинну, ендокринну та імунну системи, а також профілактики «хвороб цивілізації» (гіподинамії, ожиріння); «Фізіологічне тестування та скринінг клієнтів у фітнесі» – для панування методик вимірювання композиції тіла (біоімпедансометрія, каліперометрія) й оцінки аеробної та анаеробної витривалості, гнучкості й тестування опорно-рухового апарату. «Вікова фізіологія та нутриціологія в оздоровчій фізичній культурі» – для вивчення особливостей метаболізму та функціонування організму в

різні періоди життя (дитячий фітнес, геронтофітнес) та побудови раціону залежно від мети клієнта (зниження ваги, набір м'язової маси). «Біомеханічний аналіз та корекція постави у фітнесі» – для засвоєння знань про м'язові дисбаланси, патерни руху, біомеханіку хребта й розробки корекційних програм. Засвоєння цих знань стане першою ланкою на шляху до опанування спеціальності 227 «Терапія та реабілітація» (Спеціалізація: «Фізична реабілітація»).

У випадку НУЧК імені Т.Г. Шевченка в освітньо-науковій програмі (ОНП) «Середня освіта (Фізична культура)» на третьому (доктор філософії) рівні вищої освіти серед обов'язкових дисциплін наразі відсутні медико-біологічні курси. У зв'язку зі змінами в керівництві аспірантури та розробкою нової ОНП цю ситуацію необхідно виправити. Для всіх ОНП у сфері оздоровчої фізичної культури, з метою гармонійного поєднання традицій класичної спортивної науки з новітніми світовими трендами фітнесу, пропонуємо такі дисципліни: «Медико-біологічний супровід та скринінг у фітнес-індустрії». «Організація та правове регулювання медико-біологічного супроводу в спорті» «Фізіологія рухової активності та кондиційного тренування». «Нутриціологія та ергогенна підтримка». Матеріали цих курсів забезпечать майбутнім викладачам ЗВО можливість формувати у студентів високу відповідальність за життя та здоров'я учнів на уроках фізичної культури та під час тренувань у дитячо– юнацьких спортивних школах (ДЮСШ).

Література:

1. Базильчук О., Базильчук С. Сучасні підходи до навчання фізичних вправ у фізичній терапії та ерготерапії: порівняльний науковий аналіз. *Physical Culture and Sport.* 2026, No. 2, P. 15-23. https://doi.org/10.31891/pcs.2026.2.2.

2. Жиденко А.О. Міщенко Т.В. Формування професійних компетентностей фахівців з фізичної культури та спорту засобами медико-біологічних дисциплін. *Україна. Здоров'я нації.* 2019. № 2 (55). С. 170–172. https://journals.uzhnu.uz.ua/index.php/health/article/view/495

3. Про внесення змін до Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 78 «Охорона здоров'я» : Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 31.10.2018 № 1977. URL: rada.gov.ua (дата звернення: 22.09.2026).

4. Жиденко А.О., Паперник В.В. Професійна підготовка тренерів у галузі фізичної культури та спорту. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт): зб. наукових праць* / За ред. О. В. Тимошенка. Київ : Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова, 2023. Випуск 3К (162) 23. С.142-147. DOI: https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.3K(162).28

5. Жиденко А.О., Міщенко Т.В., Паперник В.В. Професійна підготовка магістрів у галузі фізичної культури та спорту: проблеми і можливості. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*: зб. наукових праць, 2022. Випуск 3К (147) 22. С. 144-149. DOI: https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2022.3K(147).30.

DOI https://doi.org/10.36059/978-966-397-668-6-12

СВОБОДА, БЕЗПЕКА І ДЕРЖАВНИЙ ПРИМУС: ПОШУК НОВОЇ МОДЕЛІ КРИМІНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ ДЛЯ ПОВОЄННОЇ УКРАЇНИ

Калюга К. В.
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри кримінального права, процесу та криміналістики,
Інститут економіки та права
Класичного приватного університету
м. Запоріжжя, Україна

Вступ. Зазначимо, війна радикально змінює співвідношення свободи, безпеки і державного примусу: захист суспільства об'єктивно потребує посилення владних спроможностей держави з одного боку, однак тривале відтворення надзвичайної логіки поза межами воєнної необхідності здатне саме перетворитися на джерело інституційних ризиків, з іншого боку. Особливо гостро ця суперечність виявляється якраз у сфері кримінальної юстиції, де держава реалізує найбільш інтенсивні форми правомірного примусу. Тому повоєнна трансформація України потребуватиме не лише підвищення ефективності правоохоронних і судових інституцій, а й концептуального переосмислення меж їх владного втручання. Визначальним критерієм зрілості такої нової моделі кримінальної юстиції має стати не максимізація примусової спроможності держави, а її здатність забезпечувати безпеку, залишаючись водночас обмеженою правом, персональною відповідальністю та свободою людини.

Мета та завдання дослідження. Метою дослідження є концептуальне обґрунтування засад повоєнної моделі кримінальної юстиції України, здатної забезпечити інституційний баланс між свободою особи, суспільною безпекою та легітимним державним примусом. Досягнення поставленої мети передбачає визначення меж допустимого розширення примусових повноважень держави; виявлення ризиків збереження